

Викладання іноземних мов для дорослих: комунікація і мотивація

Щербина Олена Олександрівна¹, Рафальська Марія Олегівна²,
Полодюк Мар'яна Миколаївна³

Опубліковано	Секція	УДК
22.05.2023	Освіта/Педагогіка	378.147

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7954524>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті визначаються актуальні проблеми та особливості навчання дорослих іноземних мов, аналізуються навчальні ролі на практичних заняттях крізь призму комунікативного і особистісно-діяльнісного підходу, вивчається значення єдності мотиваційно-емоційного компоненту для формування ефективної іншомовної компетентності. Розглядаються роль викладача як ключовий фактор навчального процесу, можливі підходи в оцінюванні знань та досягнень дорослих з рекомендаціями по їх застосуванню під час занять. Окреслено роль мотивації в формуванні іншомовної комунікативної компетенції, зокрема навчальна мотивація, її роль, види та значення.

Ключові слова: фахова орієнтованість, мовленнєві навички і мовленнєві уміння, механізм формування мовленнєвої діяльності, техніки комунікативного підходу.

Teaching foreign languages to adults: communication and motivation

Annotation. The article identifies the main features of teaching foreign languages to adults, analyzes teaching roles in practical classes through the prism of communicative and personal-activity approaches, and studies the importance of the unity of the motivational and emotional component for the formation of effective foreign language competence. The role of the teacher as a key factor in the educational process, approaches to assessing adult knowledge and achievements, the role of motivation in the formation of foreign language communicative competence, in particular, learning motivation and its importance are considered. The authors recommend caution when assessing the learner's progress as it may have severe influence on motivation and the progress. Therefore, such key elements should be considered: highlighting learner's successes in fulfilling communicative tasks, limited approach to working on mistakes, selection of an appropriate grading system (eliminating usage of the outdated 5-point scale), placing emphasis on using alternative assessment methods such as testing (placement tests for initial distribution of learners into groups as well as progress and achievement tests for monitoring their learning outcomes). Long-term learner's progress can only be based on a teaching strategy centered around boosting internal motivation of the students which in turn requires defining the learner's key objectives and

¹кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Воєнна академія імені Євгенія Березняка <https://orcid.org/0000-0003-1219-2313>

²старший викладач кафедри іноземних мов Воєнна академія імені Євгенія Березняка <https://orcid.org/0009-0005-8584-4791>

³старший викладач кафедри іноземних мов Воєнна академія імені Євгенія Березняка <https://orcid.org/0000-0001-5239-6113>

motives. After providing a comprehensive account of the existing research of the subject the current article states that efficient usage of a foreign language in professional activities and securing the foundation for further self-education can be ensured by a system of exercises based on the material of socio-political audio or video stories, construction of communicative tasks with modeling of quasi-professional activities. Such system involves the inclusion of the learners' motivational and emotional sphere through the implementation of a personal-activity approach to teaching foreign languages, gradual overcoming of difficulties in understanding the message, studying authentic lexical material for adaptation to professionally oriented vocabulary.

Keywords: professional orientation, speech skills and language abilities, mechanism of speech activity formation, communicative approach techniques, internal motivation, teaching strategy.

Вступ

Однією з ознак сьогодення є старіння знань у зв'язку з надзвичайно високим темпом науково-технічного прогресу, постійним надходженням нової інформації, глобалізацією. Це спонукає людство до безперервного навчання. Система освіти має активно реагувати на ці виклики. Особливо це стосується професійної підготовки, адже певні спеціальності просто відходять у небуття, деякі потребують подальшого вдосконалення, оскільки виникають нові технології, підходи й теорії. Що ж робити? Як у таких умовах людям середнього віку конкурувати з молодими фахівцями, якщо їхній досвід став неактуальним, вони не володіють новими прийомами, технічними засобами, не можуть користуватися іншомовними джерелами інформації, не мають можливості стажуватися за кордоном, оскільки їх рівень володіння іноземними мовами є недостатнім? Їм потрібно займатися самоосвітою, навчатися на курсах з підвищення кваліфікації та іноземних мов. Здобуті фахівцем уміння й навички дають можливість збільшити конкурентоздатність, поліпшити якість виконання професійних завдань та надання послуг, і, як наслідок, рівень оплати праці.

Українські й зарубіжні науковці вивчали проблеми навчання, формували філософські засади освіти XXI століття (І. А. Зязюн, Б. С. Гершунський), досліджували аспекти освіти дорослих у цивілізаційному контексті (Charters, І. О. Колеснікова, Л. М. Лесохіна, І. М. Литовченко, О. І. Огієнко, В. Г. Онушкін, Н. О. Тоскіна); обґрунтовували теоретичні та методологічні основи навчання дорослих (J. Reischmann, M. Bron, Л. Б. Лук'янова, С. П. Архипова, О. В. Аніщенко, Л. Є. Сігаєва, О. І. Щербак). Проте викладання іноземних мов дорослим крізь призму ефективної комунікації з урахуванням професійної діяльності залишається актуальним питанням.

Метою статті є аналіз особливостей навчання дорослих крізь призму комунікативного підходу до навчання іноземних мов з опорою на мотиваційно-емоційну сферу.

Результати

Актуальність мовних курсів для дорослих важко переоцінити. Педагогам потрібно створити психологічно комфортні умови на заняттях, враховувати особистісні, професійні та вікові деформації слухачів. До вже зазначених особливостей навчання дорослих додаються і виклики середовища, в якому цей навчальний процес відбувається, такі як воєнний стан, тривожність, перенасичення інформацією, погіршення пам'яті, перерваний навчальний процес через надзвичайні обставини, розлади сну, виснаження. Крім фізичного середовища є й інші змінні, що також мають вплив на ефективність вивчення мови - здібності та мотивація слухачів, лінгвістична та комунікативна компетенція викладача та поданий навчальний матеріал. Ці змінні

відіграють вирішальну роль у визначенні ефективності застосування того чи іншого методу викладання англійської мови. Частіше за все надається перевага тим з них, які підкреслюють орієнтацію на слухача, а не на викладача.

У сфері викладання англійської мови існує декілька методів та підходів, серед яких граматико-перекладний метод (GTM), аудіо-лінгвальний метод (ALM), метод повної фізичної реакції (TPR), комунікативне викладання мови (CLT), природний підхід / прямий метод (DM), двомовний підхід, політика викладання лише англійською мовою (EOP), комп'ютерне навчання англійської мови (CALL) [5].

До появи комунікативного підходу до викладання мови, деякі з зазначених методик використовувались значно ширше у сфері викладання та вивчення іноземної/другої мови. Однак, з часом стало зрозуміло, що повторення і запам'ятовування форм недостатньо, і акцент був зміщений на розвиток здатності використовувати мову в практичних цілях. В сучасних умовах традиційні методики поступилися місцем саме комунікативному підходу [6, с. 1050]. Характерними практиками навчання англійської мови за комунікативним підходом [4], які, на нашу думку, допомагають розвивати мовну компетенцію дорослих слухачів, є:

- акцентування на навчанні спілкуванню за допомогою мови, що вивчається;
- впровадження автентичних матеріалів у практику викладання та навчання іноземної мови;
- надання слухачам можливості зосередитися на своїй навчальній практиці;
- покращення досвіду слухачів в навчальній аудиторії як важливого елементу, що сприяє підвищенню рівня володіння мовою;
- поєднання вивчення іноземної мови з мовною діяльністю за межами навчального закладу.

Однак, навчання англійської мови за комунікативним підходом, як і всі інші методи, має певні недоліки. Такий підхід ставить підвищені вимоги до рівня володіння мовою викладача, оскільки за недостатнього рівня підготовки викладача, використання всіх технік підходу буде ускладненим.

Обираючи підхід до структурування й викладу навчального матеріалу з іноземної мови для навчання дорослих необхідно зважати на певні аспекти, й перш за все на те, що роль викладача змінюється: із єдиного джерела знань він перетворюється на тьютора і радника. Це ключовий фактор навчального процесу, завдяки якому суб'єкт-суб'єктна педагогічна взаємодія перетворюється на партнерські стосунки, що послаблює критику, адже мета навчання – не оцінювати, а допомагати. Слухачі стають активними учасниками освітнього процесу, беруть на себе відповідальність за якість і кількість засвоєного матеріалу, за власну мотивацію і прогрес. Розпочати навчання в дорослому віці – означає визнати потребу подальшого саморозвитку й самовдосконалення, критично оцінити на свої можливості, вміння та навички.

На першому етапі слухачам потрібно забезпечити підтримку, схвалення, допомогу у створенні стратегії навчання. Відвідавши кілька занять, людина, яка навчається, має впевнитися, що прийняте нею рішення правильне, що все вдасться, ніхто не глузує з помилок, не критикує. Зміна звичних ролей у навчанні дорослих іноземної мови – це важливий момент. До цього викладачу слід особливо ретельно готуватися, оскільки потрібно зважати як на професійну інерцію педагога, так і на навчальний (зазвичай досить багатий, проте не завжди ефективний) досвід тих, хто навчається. Сформовані навички самостійної роботи, інтелектуальна активність, інтерес до занять, до навчального процесу й усвідомлення власної ролі і відповідальності за результат у вивченні іноземної мови – ось що є головною складовою успішного оволодіння навчальним матеріалом, що передбачає формування умінь і навичок іншомовної комунікації. Завданням викладача є забезпечити взаємозв'язок мотиваційної,

емоційної та інтелектуальної сфер слухачів під час роботи у групі. Психологічне навантаження на особистість, враховуючи особисту, соціальну, професійну і фінансову відповідальність, є значним, а подекуди і надмірним. Слід враховувати це при побудові стосунків в групі. Тож мотивування на виконання завдань буде більш ефективним з урахуванням визначених рушійних мотивів. Мета виконання завдань і результат, що його очікують, сформульовані відповідним чином, запускаючи механізм внутрішньої відповідальності та самоактуалізації слухача зробить навчальний процес більш особисто вагомим, а похвала і підтримка є ключовим аспектом.

Дорослі часто бояться помилок, бояться втратити авторитет, здатися дурними набагато більше, ніж діти. Критика, висміювання, страх бути покараним, втратити повагу, страх припуститися помилки – ось основні вороги у вивченні іноземної мови. Пропонується застосувати підхід «зеленої ручки», виділяти те, що правильно, ретельно проводити аналіз помилок, не користуватися п'ятибальним оцінюванням, оскільки воно має лише три позитивні оцінки і дві негативні. Бажано застосовувати бали, нараховані за висловлювання (усні і письмові), що досягли комунікативної мети (які відображають не ставлення викладача до слухача – добре чи погано, а показують кількість вдалих спроб впоратися з завданням). Також альтернативним варіантом оцінювання слухачів є проведення таких видів контролю: - тест вхідного контролю - тест на визначення рівня володіння мовою (placement test) для розподілу по рівням володіння мови по групах (за умови наявних 2 або більше груп); - тест поточного та проміжного контролю (progress test) з метою визначення рівня навчальних досягнень в опануванні навчальних матеріалів; - тест підсумкового контролю (achievement test) з метою оцінювання навчальних досягнень. Застосовуючи такий підхід в оцінюванні знань та досягнень, слухач може самостійно бачити та оцінювати свій прогрес та досягнення, розуміючи об'єктивність кінцевого результату, що безумовно є мотивуючим фактором.

Вивчення іноземної мови в дорослому віці вимагає від слухачів застосування сформованих інтегративних інтелектуальних умінь. На практиці ситуація виглядає доволі складною, оскільки будучи цілком сформованими особистостями, студенти не володіють інтелектуальними уміньми, тобто побудова причинно-наслідкових зв'язків під час виконання завдання, вміння вибрати, проаналізувати, порівняти, узагальнити інформацію, зробити висновки – подекуди є суттєвим каменем спотикання. Таким чином, у формулюванні інструкцій до виконання вправ має бути вказано, як саме виконувати те чи інше завдання, що саме слід зробити, в якій послідовності, що, безперечно, спрощує оволодіння уміньми і навичками.

Окремої уваги потребує взаємозв'язок емоційної та інтелектуальної сфери. Головним інтелектуальним почуттям є радість пізнання, тож заняття, наповнені такими «відкриттями», де новизна, здивування, радість від набуття нових знань, стимулюють роботу мозку, процес запам'ятовування, створення позитивних стійких асоціацій. Отже формат занять слід переглянути на користь пошукових, проблемних, проєктних, творчих, комунікативних чи особистісно-діяльнісних, оскільки проста демонстрація знань або інформації у наш час абсолютно втратила сенс, тому що будь-які відомості, зокрема з іноземних мов, стали настільки доступні, що витратити півтори години на переказування теоретичної інформації з підручників чи посібників не є актуальним. У роботі з групою дорослих викладач виступає в ролі диригента, який може і повинен, використовуючи свою методичну майстерність, психологічну підготовку, всі інструменти комунікації, кожне завдання, кожную тренувальну вправу трансформувати таким чином, щоб вона ефективно включала у навчальну діяльність слухачів з урахуванням тих рушійних сил, що спонукають їх до активності.

Слід зауважити, що оцінювання на заняттях іноземної мови може впливати на формування мотивації слухача. Традиційні вербальні оцінки мають бути добре вираженими і містити підбадьорювання, спонукання до подальших дій і досягнень, в жодному разі не припускати порівняння досягнень різних слухачів між собою, оскільки процес засвоєння нових знань, формування умінь і навичок є суто індивідуальним і залежить від особистісних рис, психо-фізіологічних даних людини. Та переважна частина слухачів має досвід навчання ще в тих умовах, де мотивація досягнення майже повністю витісняла мотивацію внутрішню, а основним стимулом дій було – зробити не гірше, ніж хтось інший, не відрізнятись, бути таким, як усі, а отже зрілість, як інтегративне психологічне утворення, як здатність реагувати на зміни умов соціальної життєдіяльності та успішно пристосовуватися до них; відповідальність за свою суб'єктність; перехід від підтримки з боку оточення до само підтримки, - згідно досліджень сучасних авторів [1] не співпадає з фізіологічною зрілістю. Відповідно до цього варто звертати особливу увагу на побудову внутрішньо-мотиваційної стратегії навчання у слухачів. Людина здатна відчувати радість пізнання, переживаючи інтелектуальні емоції, більш активна у процесі навчання. Крім того, загальний психологічний фон спілкування змінюється в умовах активного інтелектуального пошуку, задоволення від нових знань збільшує позитивний поштовх, надає заряд позитивного ставлення до життя, підвищує самооцінку. Зміщення акцентів від вивчення іноземної мови задля успішного написання тесту до отримання нових знань, умінь, навичок для власного розвитку і вдосконалення, відхід від формалізації процесу навчання – досить складний шлях, оскільки він є, власне, втіленням одвічного філософського питання: бути чи здаватися? Саме це питання і задає стратегію життя, путь самовдосконалення, мотиви вчинків, зумовлює рушійні сили особистості. Так от саме під час перепідготовки, при отриманні другої вищої освіти, в умовах прослуховування спеціальних курсів, у роботі над покращенням власних навичок і задля професійного зростання психологічно зріла людина і має для себе відповісти на цей діалектично протилежний постулат. Це має вирішальне значення для побудови мотиваційної стратегії у викладанні іноземної мови. Якщо є відповідь на питання «для чого?», то можна шукати відповідь на наступне питання «як?». Відповідаючи на питання «як?», слід розуміти роль мотивації, відмінність видів мотивації, а також що є рушійною силою для усвідомленого вивчення іноземних мов.

Зазначимо, що роль мотивації в формуванні іншомовної комунікативної компетенції є однією з найважливіших. Навчальна мотивація визначається низкою таких чинників: психологічні характеристики особистості слухача, професійність викладача та його методичної майстерності, специфіка (складність) іноземної мови, розуміння кінцевої мети навчання, зацікавленість у предметі тощо. Навчальну мотивацію розділяють на зовнішню та внутрішню.

Якщо мотивація реалізує пізнавальну потребу та тісно пов'язана із засвоюваними знаннями та діяльністю (що в свою чергу збігається з кінцевою метою навчання), то вона є внутрішньою. Саме внутрішня мотивація є рушійною силою для усвідомленого вивчення іноземних мов. Внутрішня мотивація формується в особистості під впливом власних думок, прагнень, потреб, емоційних переживань. З цього виникає свідомо внутрішня потреба в певній діяльності та досягненні конкретних результатів. Такий вид мотивації пов'язаний безпосередньо з самим предметом, супроводжується позитивними думками та емоціями. До внутрішньої мотивації входять такі види мотивів: моральне задоволення від вивчення іноземної мови (бажання вивчати нові слова та фрази, застосовувати їх на практиці), підвищення культурного рівня та саморозвиток (бажання читати іноземною мовою у вільний час, реалізовувати знання з іноземної мови поза навчанням (спілкування під час відпустки, читання наукової

літератури, перегляд фільмів, музики на іноземній мові тощо), корисність (розуміння, що знання іноземної мови знадобиться в професії, житті).

Будь-яка діяльність, у тому числі і мовленнєва (незалежно від мови) у психологічному плані влаштована однаково. Чим же відрізняється мовлення іноземною мовою від мовлення рідною мовою? По-перше, своєю так званою орієнтовною ланкою. Щоб побудувати мовний вислів, носії різних мов повинні проробити різний аналіз ситуацій, цілей, умов спілкування тощо. Наприклад, для того, щоб побудувати вислів, японець порівняно з європейцем повинен врахувати набагато більше інформації про вік, соціальний статус та інші характеристики співрозмовника. По-друге, операційним складом цього висловлювання (мовленнєвої дії) – тими мовленнєвими операціями, які мусить проробити мовець, щоб побудувати вислів з тим самим змістом і того ж самого спрямування. Ці мовні операції, як і будь-які операції, можуть бути сформовані двояким чином. По-перше, шляхом наслідування чи / і шляхом «спроб і помилок», тобто пошукової діяльності, в ході якої відбувається «підлаштування» операцій до умов діяльності та її мети. По-друге, шляхом свідомого і довільного здійснення даної операції на рівні актуального усвідомлення (тобто як акту діяльності) з наступною автоматизацією і включенням у більш складну дію. Те, що в загальній психології називається операцією і дією, у психології навчання, дидактиці і методиці має назву навички й уміння. Отже, в оволодінні мовою це – мовленнєві навички і мовленнєві уміння. Мовленнєва навичка – це мовленнєва операція, здійснювана за оптимальними параметрами. Такими параметрами виступають неусвідомлюваність, повна автоматичність, відповідність мовній нормі, нормальний темп (швидкість) виконання і стійкість. Мовленнєве вміння – це мовленнєва дія, також здійснювана за оптимальними параметрами. Сформувані мовленнєву навичку значить добитися, щоб учень правильно будував і реалізовував вислів. При цьому для повноцінного спілкування необхідно, щоб мовець, по-перше, умів використовувати мовленнєві навички для самостійного вираження своїх думок, намірів, переживань. У протилежному випадку мовленнєва діяльність виявляється сформованою тільки частково. По-друге, потрібно щоб мовець міг довільно, усвідомлено варіювати вибір і сполучення мовленнєвих операцій (навичок) у залежності від того, з якою метою, в якій ситуації, з яким співрозмовником відбувається спілкування. Якщо людина все це може, ми говоримо, що в неї сформоване відповідне мовленнєве (комунікативне, комунікативно-мовленнєве) уміння. Характерно, що перехід з рідної мови на іноземну з психолінгвістичної точки зору є зміною правил переходу від програми висловлювання до її реалізації. Ця зміна не може бути, звичайно, здійснена відразу, як перемикання зі старих правил на нові. Людина не може відразу заговорити новою мовою, вона повинна пройти через етап опосередкованого володіння іноземною мовою. Ланкою, яка опосередковує цей процес, виступає «рідна» система правил реалізації програми. Надалі ця система правил усе більше редукується. Кінцевою ланкою цього процесу редукції (і одночасно автоматизації «нових» правил) є встановлення прямого зв'язку між програмою і системою правил іноземної мови, що відповідає відносно вільному володінню іноземною мовою.

Одним із основних чинників, що впливають на успішну професійну реалізацію особистості, є визнання. А оскільки в умовах глобалізації межі країни більше не є фактором стримання і носять умовний характер, можна говорити про існування величезної мережі можливостей для людей, що шукають себе, своє місце і професійне визнання. Володіння іноземною мовою – необхідна умова. Міжнародні контакти і зв'язки України з іноземними державами-партнерами формує орієнтацію сучасної методики навчання іноземних мов з урахуванням реальних умов комунікації. Тому перевагу мають групи з вивчення іноземної мови, що є фахово орієнтованими. Вже

було вище зазначено, якщо вже відомо «для чого?», постає питання «як?». Розглядаючи мову як інструмент спілкування, можна знайти вектор для структурування навчального матеріалу, що лежить на поверхні: комунікація.

Крізь призму комунікативного підходу до вивчення іноземних мов можна побудувати навчальний процес відповідно до необхідних рівнів оволодіння мовними навичками та відповідно до сфер використання й умов реального професійного спілкування таким чином, щоб завдання були максимально наближені до справжнього життя, що передбачає відбір лексичних одиниць, граматичних конструкцій, діалогічних та монологічних ситуацій.

Саме поєднання названих вище аспектів, а саме: зміна ролей у суб'єкт-суб'єктному педагогічному процесі, поява тьютора, підтримка слухачів, етичне оцінювання, врахування вікових та професійних деформацій, акцентуалізація саме внутрішньої мотивації, також максимальне наближення навчання до реальності через фахову орієнтацію та комунікативний підхід до викладання іноземної мови, - комплексно позитивно впливає на успішність навчання.

Комунікативний підхід до вивчення іноземних мов вимагає доброзичливого та розслаблюючого середовища, яке стимулює мотивацію. Більшість вправ виконуються спільно, залучаючи більшість органів чуття слухачів. Використання кумедних команд та гумористичних сценок робить вивчення мови веселим і приємним, а також мотивує продовжувати навчання.

Наприклад, використовуючи техніку розповіді за сюжетними картинками в комунікативному підході, всі учасники навчального процесу зосереджують увагу та отримують мотивацію дізнатися, правильні їхні прогнози, чи ні. Техніка "Інформаційна прогалина" мотивує слухачів домовлятися і доходити згоди в інтерактивному режимі, тому що інформація, що є в одного слухача, відсутня в іншого. Отже, вони змушені взаємодіяти одне з одним, щоб отримати повну картину. Загалом практика використання такого підходу збігається з висновками досліджень [5; 7; 8] та свідчить, що слухачам комфортно використовувати комунікативний підхід у навчальному закладі, і що використання рідної мови може зменшити тривожність дорослих слухачів, коли вони невпевнено почуваються в умовах аудиторії.

Слухачів не слід просити говорити, доки вони не будуть до цього готові. Такий принцип створює "безпечну зону", що значно знижує рівень сором'язливості та стресу. За комунікативного підходу варто заохочувати всіх присутніх висловлювати думки та почуття, в тому числі про викладений матеріал. Таким чином, можна посилити відчуття, що слухачам є чим поділитися з іншими та підвищити впевненість у собі. Цей метод підкреслює той факт, що викладачі англійської мови є фасилітаторами. Викладачі більше не є тими, хто все знає, в той час як студенти є порожніми посудинами, які потрібно наповнити знаннями.

За типом особистості учасників навчального процесу можна розділити на інтровертів та екстравертів, а оскільки у комунікативному підході індивідуальні відповіді в ході опитування зводяться до мінімуму, слухачам-інтровертам легше брати активну участь в такому безстресовому середовищі. Наприклад, коли вони припускаються помилок, викладач може ненав'язливо виправити ці помилки, при цьому зменшуючи кількість ситуацій, в яких дорослі слухачі потрапляють у незручне становище чи почуваються ніяково і поступово позбавляючи їх сором'язливості.

Одним із засадничих аспектів комунікативного підходу у роботі із впевненістю є толерантне ставлення до помилок. Виправлення здійснюють мудро, оскільки помилки на початковому етапі є ознакою навчання та прогресу, а робота над дрібними деталями може заплутати. Таку роботу слід відкласти доти, доки слухачі стануть більш впевненими у своїх мовних та комунікативних компетенціях.

Класичні методи навчання сприяють запам'ятовуванню та зазубрюванню. Таким чином інформація зберігається в короточасній пам'яті, проте забувається за короткий проміжок часу і не може бути легко відновлена, особливо в умовах щоденних значних обсягів нової інформації, що потребує уваги дорослих слухачів. Техніки комунікативного підходу до вивчення мови націлені на довгострокову пам'ять, оскільки вони кардинально змінюють ролі тих, хто вивчає мову, з пасивних на активні. Матеріал, засвоєний в процесі навчання виконуючи завдання, зберігається на довше, і коли в ньому виникає потреба, його буде легко пригадати, оскільки існує асоціація з практичним і автентичним досвідом, який був отриманим у невимушеній атмосфері.

Як уже було зазначено, до стійких позитивних асоціацій приводить організація занять у форматі, що робить акцент на зв'язку емоційної та інтелектуальної сфери діяльності слухачів. Комунікативний підхід до навчання іноземних мов пропонує багато прийомів, які підвищують їхнє почуття досягнення та радості від набуття нових знань. Вирішення проблем, рольові ігри, розповідь по картинках, інформаційна прогалина та робота в парах - ось лише деякі з технік, що дають хороші шанси інтерактивно практикувати мову в реальних життєвих ситуаціях. Чим більша частка групи бере активну участь у навчальному процесі, тим кращими будуть результати кожного. Вони будуть активними гравцями на практиці, що значно допомагає зменшити кількість демотивованих учасників навчального процесу.

Ще один аспект іншомовної підготовки, який має бути висвітлений, це - автентичність навчального матеріалу, оскільки як для професійного, так і для побутового спілкування виняткову роль відіграє сприймання мовлення, під час якого слухач завдяки механізму внутрішнього промовляння перетворює звукові (а якщо він спостерігає за співрозмовником, то й зорові) образи в артикуляційні. Один з найважливіших механізмів аудіювання - механізм оперативної пам'яті - утримує у свідомості слухача сприйняті слова і словосполучення протягом часу.

Великою мірою впливають на успішність навчання індивідуально-психологічні особливості слухачів: рівень розвитку слухової диференційованої чутливості, механізму ймовірного прогнозування, слухова пам'ять, рівень концентрації уваги, кмітливості, уміння слухати і швидко реагувати на сигнали усної мовленнєвої комунікації (паузи, логічні наголоси, риторичні запитання, фрази зв'язку тощо), вміння переключатися з однієї розумової операції на іншу, швидко схоплювати тему повідомлення, співвідносити її з широким контекстом. Ці загальні вміння розвиваються у процесі навчання багатьох предметів, здебільшого в шкільному віці [2; 3].

Мовні труднощі на відміну від індивідуально-психологічних характеристик слухачів визначаються об'єктивними параметрами, а саме рівнем розуміння наявної в тексті інформації (повне розуміння інформації, розуміння важливих ідей, цілеспрямований вибір інформації); видом тексту (опис, розповідь, повідомлення; монолог, діалог); тематикою/ темою; обсягом (кількістю слів у ньому). Велике значення для адекватного розуміння має логічний наголос: він несе основне смислове навантаження. Лексичні труднощі виникають не лише при кількісному збільшенні словникового матеріалу і його різноманітності, але й при вживанні слів у переносному значенні, наявності слів, які не мають великого інформаційного навантаження, вживанні аморфних, невмотивованих слів і фразеологічних зворотів. Проте відповідне структурування навчального матеріалу від простого до складного, але побудоване на автентичних мовних джерелах дасть слухачам змогу впоратися із завданнями, відчути власні сили, відстежити власний прогрес і розвиток своїх умінь, що є, безперечно дуже важливим у зв'язку з формуванням стійкої внутрішньої мотивації.

Висновки

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що загальний психологічний фон спілкування змінюється в умовах активного інтелектуального пошуку, задоволення від нових знань збільшує позитивний поштовх, надає заряд позитивного ставлення до життя, підвищує самооцінку. Система вправ на матеріалі суспільно-політичних аудіо- чи відео сюжетів, побудова комунікативних задач з моделюванням квазіпрофесійної діяльності передбачає включення мотиваційно-емоційної сфери слухача через реалізацію особистісно-діяльнісного підходу до навчання іноземних мов, поетапне подолання труднощів у розумінні повідомлення, вивчення лексичного автентичного матеріалу для адаптації до професійно орієнтованого вокабуляру сприятимуть успішному формуванню іншомовної професійно орієнтованої компетентності дорослих, з урахуванням їхньої професійної діяльності. Саме це у свою чергу дасть змогу слухачам виконувати поставлені завдання на високому професійному рівні і реалізувати концептуальні засади безперервної самоосвіти.

Сьогодні відкритим залишається питання забезпечення цілісності навчання всіх видів мовленнєвої діяльності у взаємозв'язку з опорою на комунікативну модель. Безперечно подальшого дослідження, конкретизації та адаптації до реальних умов потребують задекларовані комунікативний та особистісно-діяльнісний підходи до навчання іноземних мов дорослих з опорою на особливості їхньої професійної діяльності і соціальної ролі. Для успішного формування іншомовної професійно орієнтованої компетентності дорослих необхідно вдосконалювати навчально-методичні матеріали відповідно до тематики, що передбачає певний набір комунікативних ситуацій, який відображає особливості професійної діяльності слухачів.

Список використаних джерел

1. Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. П., 2013. 172 с.
2. Щербина О. О. Особливості підготовки студентів немовних вищих навчальних закладів до міжкультурної комунікації. *Наукові записки*. 2015. № 123. С. 221–229.
3. Синьов В. М., Щербина О. О. Розвиток інтелектуальних умінь майбутніх фахівців воєнно-дипломатичної служби у ході іншомовної підготовки. [Електронний ресурс] *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогіка*. 2015. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_5_17.
4. Al-Khamisi, K. M., & Sinha, Y. K. (2022). Communicative Language Teaching Methodologies in Omani EFL Context. *Open Journal of Modern Linguistics*, 12, 481-503. <https://doi.org/10.4236/ojml.2022.124035>
5. Mahmoud Itmeizeh, M., & Ibnian, S. S. (2022). Psychological and Pedagogical Implements of Communicative Language Teaching and Total Physical Response Methods. *Arab World English Journal*, 13 (3) 339-355. DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol13no3.22>
6. Noori, Abdullah. (2018). Communicative Language Teaching (CLT) in EFL Context: Exploring Afghan EFL Lecturers' Perceived Challenges in Implementing CLT. *International Journal of Research*. 5. 1049-1063.
7. Asassfeh, S., Khwaileh, F., Al-Shaboul, Y., & Alshboul, S. (2012). Communicative language teaching in an EFL context: Learners' attitudes and perceived implementation. *Journal of Language Teaching and Research*, 3(3), 525-535
8. Cheng, W. (2015). A case study of action research on communicative language teaching. *Journal of Interdisciplinary Mathematics*, 18(6), 705-717. <https://doi.org/10.1080/09720502.2015.1108075>